

A KÖZJEGYZŐK ÉS BÍRÓSÁGI VÉGREHAJTÓK FEGYELMI FELELŐSSÉGE A BUDAPESTI (KIRÁLYI) TÖRVÉNYSZÉK GYAKORLATA ALAPJÁN (1930–1950)

KALAUZ BORÓKA PETRA

Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, Magyarország

ORCID: 0009-0004-0568-0997

Absztrakt: Kutatásom tárgya a közjegyzők és bírósági végrehajtók fegyelmi ügyeinek feltárása a Budapesti (Királyi) Törvényszék gyakorlata alapján 1930 és 1950 között. A forrásfeltárást Budapest Főváros Levéltárában végeztem, ahol eddig a primer levéltári iratok ügytípusok szerinti csoportosítását végeztem el. Ebben a tárgykörben eddig levéltári kutatás nem folyt, mind a közjegyzők, mind a bírósági végrehajtók fegyelmi felelősségének gyakorlata feltáratlan terület.

Az 1930-as nyitódátumot az indokolja, hogy ebben az évben lépett hatályba az 1930. évi IV. tc., amely a közjegyzők fegyelmi felelősségéről is rendelkezett. Az 1950-es záródátumot pedig a Törvényszék levéltári kutathatósága határozta meg.

Kulcsszavak: fegyelmi felelősség, közjegyzők, bírósági végrehajtók, Budapesti (Királyi) Törvényszék.

DISCIPLINARY LIABILITY OF NOTARIES AND BAILIFFS BASED ON THE PRACTICE OF THE BUDAPEST (ROYAL) COURT OF JUSTICE (1930–1950)

Abstract: My research aims to explore the disciplinary cases of notaries and bailiffs based on the practice of the Budapest (Royal) Court between 1930 and 1950. I conducted my research at the Budapest City Archives, where I grouped primary archival sources by case type, given that the disciplinary liability of both notaries and bailiffs is an unexplored area.

The opening date of 1930 is justified by the fact that Act IV of 1930, which also provided for the disciplinary liability of notaries, came into force in this year. The closing date of 1950 was determined by the searchability of the Tribunal's archives.

Keywords: disciplinary liability, notaries, bailiffs, Budapest (Royal) Court of Justice.

BEVEZETÉS

Kutatásom a közjegyzők és bírósági végrehajtók fegyelmi ügyeinek feltárására irányul a Budapesti (Királyi) Törvényszék¹ ítélkezési gyakorlata alapján 1930 és 1950 között.

A kutatómunkát 2023 szeptemberében kezdtem meg Budapest Főváros Levéltárában, ahol összesen hét doboznyi levéltári forrást dolgoztam fel. Az Egyetemi Kutatói Ösztöndíj program alatt kutatásom további hat doboz levéltári iratanyaggal bővült. Kutatómunkám 1930-as nyitódátumát az indokolja, hogy ebben az évben lépett hatályba az 1930. évi IV. törvénycikk, amely a közjegyzők fegyelmi felelősségéről is rendelkezett. Az 1950-es záródátumot pedig a Törvényszék fegyelmi ügyeinek levéltári kutathatósága határozta meg. Témaválasztásomat az indokolja, hogy a közjegyzők² és bírósági végrehajtók fegyelmi felelősségének gyakorlata feltáratlan terület, amelynek levéltári kutatására elsőként vállalkoztam. A kutatásom jogtörténeti tárgyú, ezért a primer levéltári források feltárása mellett nyomon követtem a témára vonatkozó jogi normák érvényesülését is. A levéltári anyagok feldolgozását követően elvégeztem az iratok tartalmi és kronológiai csoportosítását, valamint az ügyek típusa szerint statisztikai szempontú következtetéseket vontam le.

A kutatásom során a tudományos vizsgálat középpontjában a történeti norma állt, így a levéltári források feltárásával párhuzamosan alkalmaztam a normatív jogtudományi irányzat szabályértelmezési és elemzési módszerét.³ Ennek keretében a következő jogi normákat elemeztem: 1871. évi VIII. tc., 1874. évi XXXV. tc., 1886. évi VII. tc., 1930. évi IV. tc. és az 1936. évi III. tc.

A jelölt időszakban a korabeli lajstromkönyv alapján a Törvényszéken 226 esetben indult fegyelmi eljárás, amelyből összesen 43 esetben közjegyző, 84 esetben bírósági végrehajtó volt a gyanúsított.

¹ 1946-tól Budapesti Ítéletőrtábla, 1949-től Budapesti Felsőbíróság. Lásd bővebben Sarusi Kiss Béla (szerk.): *„Tradíció és megújulás”: a Budapesti Királyi Ítéletőrtábla története, 1891–1950*, Budapest, Fővárosi Ítéletőrtábla, 2020.

² A közjegyzők fegyelmi felelősségének feltárása levéltári alapon kevésbé feldolgozott témakör a szakirodalomban. Lásd például Homoki–Nagy Mária: *A magyar királyi közjegyzőség a polgári korban*, in Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon: a 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*, Budapest, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 2008, 74–86.

³ Stipta István: *A jogtörténet-tudomány kialakulása és helyzete Magyarországon*, in Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG–ORAC, 2015, 382–383.

A KÖZJEGYZŐK ÉS BÍRÓSÁGI VÉGREHAJTÓK FEGYELMI FELELŐSSÉGE

A fegyelmi felelősség szabályozása

A közjegyzők fegyelmi felelőssége dogmatikailag igen összetett volt, ugyanis az 1874. évi XXXV. tc. rendelkezett a királyi közjegyzőkről, amelynek módosításaként lépett hatályba az 1886. évi VII. tc., amely a közjegyzők fegyelmi felelősségének anyagi jogi és eljárásjogi szabályait tartalmazta.

Az 1930. évi IV. törvénycikk a királyi közjegyzők és közjegyzőjelöltek nyugdíjintézetéről⁴ szólt, amelyben – idegen szabályozási tárgyként – a fegyelmi vétség egy speciális törvényi tényállása is helyet kapott.

A bírósági végrehajtókra vonatkozó fegyelmi szabályozás homogén jellegű volt, hiszen az 1871. évi VIII. tc. rendelkezett a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről.⁵

1936-ban pedig egy új fegyelmi törvény született, amely nemcsak a bírósági végrehajtók fegyelmi felelősségét szabályozta, hanem a közjegyzők felelősségére vonatkozóan is új eljárási normákat állapított meg.

Dogmatikai elemzés

A következőkben a két jogász hivatásrend fegyelmi felelősségére vonatkozó jogi normák elemzését végzem el.

A közjegyzők fegyelmi felelősségéről – tekintettel arra, hogy az 1874. évi XXXV. tc. módosításairól rendelkezett – elsősorban az 1886. évi VII. tc. rendelkezett.⁶ A törvénycikk 42. §-a szerint fegyelmi vétséget követ el:

⁴ A nyugdíjintézetnek minden közjegyző a tagja volt. Rokolya Gábor: Közjegyzőség, in Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, Budapest, PPKE JÁK, 2018, 10.

⁵ Lásd bővebben Beliznai Kinga: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben, *Jogtörténeti Szemle*, 21. évf., 2019/2, 21–29; Schlachta Boglárka Lilla: A bírák fegyelmi ügyei (1890–1938), in Stipta István (szerk.): *Károli Kiválóságok. A 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia díjnyertes dolgozatai*, Budapest, KRE, 2022, 273–285; uő: Fejezetek a bírói hivatás történetéből, különös tekintettel a bírák fegyelmi ügyeire (1890–1938), in Molnár Dániel – Molnár Dóra – Nagy Adrián Szilárd (szerk.): *Tavaszi Szél 2022/ Spring Wind 2022 Tanulmánykötet I*, Budapest, DOSZ, 2022, 111–121.

⁶ Lásd bővebben Berzsenyi László: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvénycikkek mai érvényükben*, Keszthely, Mérei Nyomda, 1930.

1. aki az 1874. évi XXXV. tc. és a jelen törvény intézkedéseit avagy a hivatalával járó kötelességeket szándékosan vagy vétkesen, de nem azon bűnös célzattal szegi meg, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen, vagy valakinek jogtalan kárt okozzon;
2. aki eljárásával vagy magaviseletével a közjegyzői állásnak vagy a közjegyzői karnak tekintélyét sérti.⁷

Az első pont szerinti tipikus példák a közjegyzői díj túlzott mértékű felszámítása vagy például az olyan esetek, amely szerint az elkészített hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvek és egyes okiratok belső tartalma alapján a közjegyző a jogszabályokat nem ismerte, és – visszatérő jelenséggént – azokat helytelenül alkalmazta.

A második pont szerinti tipikus ügy például a végrendeleti napló helyett össze nem függő, laza, nyomtatványi lapok használata vagy a hagyatéki iratok iskolafüzetből kitépett lapokban összegyűjtött kezelése.

A törvénycikk 45. §-a szabályozta a fegyelmi büntetéseket, amelyek az írásbeli feddés, a pénzbírság, továbbá az elmozdítás voltak.⁸

Az 1930. évi IV. tc. rendelkezett a királyi közjegyzők és közjegyzőjelöltek nyugdíjintézetéről, amelynek 6. §-a szerint fegyelmi vétséget követ el, és az 1886. évi törvénycikk 45. §-a szerint büntetendő:⁹

1. az a kir. közjegyző, aki a nála alkalmazott jelölt javadalmazása tárgyában a közjegyzői kamara felhívására vallomást nem tesz, valótlan vallomást tesz vagy jelöltje nyugdíjjárulékának befizetését egészen vagy részben elmulasztja;
2. az a nyugdíjintézeti tag, aki a járulék fizetésével vétkesen hátralékban marad, és azt a közjegyzői kamara felszólításának vételétől nyolc nap alatt meg nem fizeti.¹⁰

Kutatásom során összesen három esetben indult fegyelmi eljárás az 1930. évi törvénycikk alapján, amelynek tárgya minden alkalommal a második pont szerinti nyugdíjjárulék fizetéssel való hátralékban maradás volt.

A bírósági végrehajtók vonatkozó 1871. évi VIII. tc. 20. §-a szerint fegyelmi vétséget követ el az a bíró vagy bírósági hivatalnok:

- a) ki hivatali kötelességét vétkesen, de nem azon bűnös célból szegi meg, hogy ez által magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen, vagy valakinek jogtalan kárt okozzon;
- b) ki botránysos magaviselete miatt tiszteletre s bizalomra méltatlanná válik.¹¹

⁷ 1886. évi VII. tc. 42. §.

⁸ Uo., 45. §.

⁹ 1930. évi IV. tc. 6. §.

¹⁰ Uo.

¹¹ 1871. évi VIII. tc. 20. §.

Az a) pontra vonatkozó tényállások a jelölt időintervallumban a végrehajtási ügyekben lefoglalt értékek késői letétbe helyezése, az árverési jegyzőkönyvek késedelmes beterjesztése vagy éppen kihagyása, a felszámított bélyegkek lerovásának elmulasztása vagy az árverések fogatosításánál a díjak és költségek önkényesen nagyobb összegben való felszámítása voltak.

A b) pontra jellemző példa volt egy ügyben a sértett becsületsértő kifejezésekkel illetése. A fegyelmi büntetések a rosszallás, a feddés, a pénzbüntetés, illetve a hivatalvesztés voltak.¹²

Végezetül az 1936. évi III. tc., amely amellett, hogy a bírósági végrehajtókra vonatkozóan anyagi jogi szabályokat állapított meg, eljárásjogi szabályai a közjegyzők fegyelmi felelősségének szabályozására is kiterjedt.¹³ A tc. 5. §-a szerint fegyelmi vétséget¹⁴ követ el:

1. aki hivatali kötelességét gondatlanságból súlyosan vagy szándékosan megszegi;
2. aki életmódjával vagy magaviseletével állásának (alkalmazásának) tekintélyét akár szándékosan, akár gondatlanságból súlyosan sérti vagy veszélyezteti.¹⁵

Hasonlóan az 1871. évi tc.-re vonatkozóan, a végrehajtási eljárások során elkövetett különböző szabálytalanságok és rendetlenségek valósították meg ezen törvényi tényállás elemeit.

Ami a fegyelmi büntetéseket illeti, a Törvényszék feddést, pénzbírságot vagy hivatalvesztést szabhatott ki.¹⁶ Továbbá a 15. § szerint a közszolgálat érdekében áthelyezésre is lehetőség volt.¹⁷

Az előbbieken kifejtett fegyelmi törvények alapjául szolgáló fegyelmi vétség kategóriájának célja – egyetértve a vonatkozó szakirodalmi megállapítással – szüntelenül

¹² Uo., 22. §.

¹³ Lásd például Boglárka Lilla Schlachta – Boróka Petra Kalauz: *Disciplinary Liability Arising from the Breach of Procedural Rules in Litigation and Non-litigation Proceedings in the Light of the Cases of Judges and Bailiffs, Based on the Practice of the Royal Court of Appeal and Royal Tribunal of Budapest (1936–1944)*, in: Nocht Tibor (ed.): *Central European civil law studies 2024*, Oradea, Partium, 2024, 236–241.

¹⁴ Lásd bővebben Beliznai Kinga: *A bírák és a bírósági tisztviselők felelősségének szabályozása (1936), Kúriai Döntések Bírósági Határozatok*, 70. évf. 2022/2, 301–311; Schlachta Boglárka Lilla: *Szemelvények a Budapesti Királyi Ítéltábla fegyelmi ügyeiből (1938–1944), Jogtörténeti Szemle*, 20. évf., 2022/3, 46–52.

¹⁵ 1936. évi III. tc. 5. §.

¹⁶ Uo., 6. §.

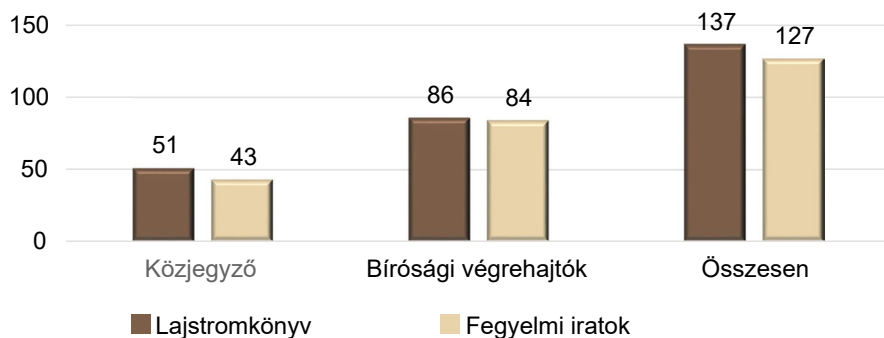
¹⁷ „Voltaképp egy negyedik büntetést is ismer a törvény, bár nem nevezi annak.” Zalán Kornél: *A kir. ítélőbírának és a kir. ügyésznek tagjainak fegyelmi felelősségéről, áthelyezéséről és nyugdíjazásáról szóló 1936. III. törvénycikk magyarázata*, Budapest, Franklin-Társulat, 1936, 42.

az, hogy „a szakmai tevékenységek minőségét és a szakma képviselőjének a magatartását bünteti, azoknak a normálistól, standardoktól való eltérésekor”.¹⁸

A fegyelmi bíraskodás a következőképpen alakult: elsőfokon a törvényszék mint fegyelmi bíróság járt el, másodfokon azonban a fegyelmi bíraskodást a közjegyzők felett a Magyar (Királyi) Kúria kisebb fegyelmi tanácsa,¹⁹ a bírósági végrehajtók felett pedig az ítélőtábla mint másodfokú fegyelmi bíróság²⁰ gyakorolta.

STATISZTIKAI SZEMPONTÚ ELEMZÉS

Eddigi kutatásom alatt a korabeli lajstromkönyv feljegyzései alapján²¹ összesen 226 esetben indult fegyelmi eljárás a Törvényszéken, amelyből 137 esetben indult közjegyzővel és bírósági végrehajtóval szemben. Azonban a rendelkezésre álló levéltári források szerint 127 fegyelmi eljárás indult, amelyből 43 esetben közjegyzővel, 84 esetben pedig bírósági végrehajtóval szemben indult az eljárás.

1. ábra. A lajstromkönyv és a fegyelmi ügyek szám szerinti adatai (1930–1950).

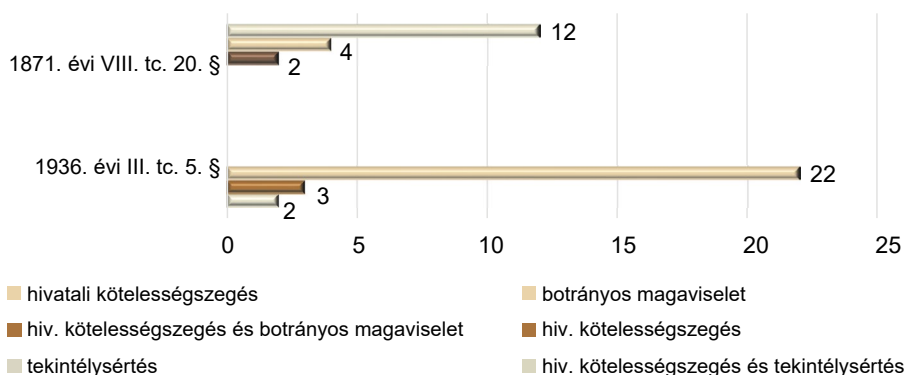
A bírósági végrehajtók ellen hivatali kötelességszegés miatt 34 esetben, botrányos magaviselet miatt négy, tekintélysértés miatt pedig három esetben indult fegyelmi eljárás.

¹⁸ Sallai Balázs: A fegyelmi ügyek forrásértéke egyes hivatástörténeti kutatásokban, különös tekintettel a bürokráciatörténetre, *Jog–Állam–Politika*, 2023/4, 191.

¹⁹ 1874. évi XXXV. tc. 191. §.

²⁰ 1936. évi III. tc. 22. §.

²¹ Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: BFL.) VII. 2.b. 46. kisdoboz lajstromkönyv (1915–1950)

2. ábra. A bírósági végrehajtók fegyelmi vétségei az 1871. évi és 1936. évi tc. alapján.

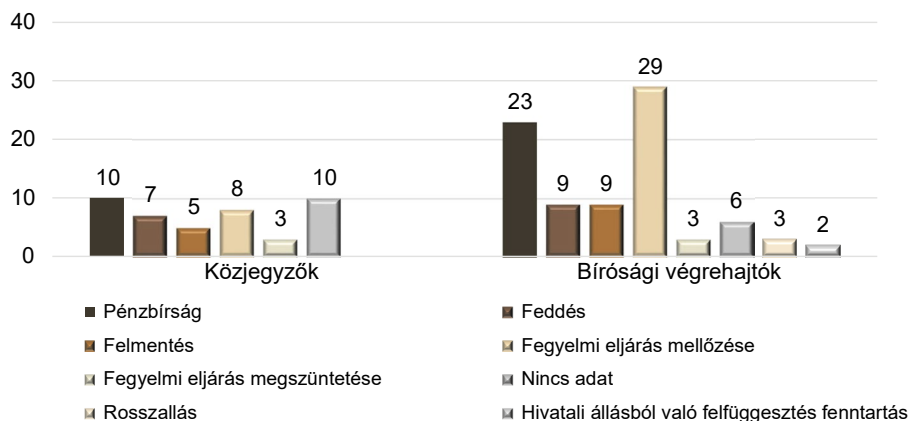
A közjegyzőkkel szemben indult fegyelmi eljárások legnagyobb terjedelmét a közjegyzői tekintélysértések tették ki, összesen tizenegy esetben indult ezen tényállás címén fegyelmi eljárás. Ezzel ellentétben azonban három esetben hivatali kötelességszegés, szintén három alkalommal nyugdíjárulék fizetéssel való hátralékban maradás volt a fegyelmi eljárások tárgya.

3. ábra. A közjegyzők fegyelmi vétségei az 1930. évi és 1886. évi tc. alapján.

A fegyelmi eljárások eredményét tekintve, vétkességet megállapító ítélet közjegyzőkkel szemben 22, bírósági végrehajtókkal szemben 44 esetben született. A közjegyzőkkel szemben pénzbírságot összesen tíz, feddést hét, míg felmentést pedig öt esetben szabott ki a Törvényszék. A fegyelmi eljárások mellőzésére nyolc alkalommal, míg az eljárás megszüntetésére három esetben került sor. A bírósági végrehajtókkal szemben a fegyelmi bíróság pénzbüntetést 23 esetben,

feddést kilenc, felmentést pedig szintén kilenc ügyben szabott ki. A fegyelmi eljárás mellőzésére összesen 29 esetben, az eljárás megszüntetésére azonban ugyancsak három alkalommal került sor. Az 1871. évi VIII. tc. fegyelmi szankciói közül rosszallást három esetben szabtak ki. A Törvényszék a végrehajtói állásból való felfüggesztés fenntartásáról pedig két esetben határozott a vizsgált időszakban.

4. ábra. A fegyelmi eljárások eredménye (1930–1950).

A következőkben olyan fegyelmi ügyeket ismertetek, amelyek jellegzetességük folytán kiemelkedtek a választott kutatási időszakban.

JELLEGZETES FEGYELMI ÜGYEK

A közjegyzők fegyelmi ügyei

Lénárd Dezső és Sárközi Sándor budapesti királyi közjegyzők ellen indult fegyelmi eljárás alapjául a következő tényállás szolgált: 1929-ben kérvényt nyújtottak be az Igazságügyminiszterhez, melyben két rendelet módosítását, illetve a budapesti I–III. kerületi és pestvidéki kir. járásbíróságok területén a kir. közjegyzők örökösödési ügyek működési körének időrendbeli megállapítását kérték, amelyekhez kimutatásokat is csatoltak.²² Az Igazságügyminiszter ezt a kérvényt kiadta a budapesti kir. közjegyzői Kamarának azzal, hogy az ügyben érdekeltek meghallgatása után tegyen hozzá indokolt, véleményes jelentést. Ennek

²² BFL. VII. 2. b. 34. kisdoboz (1933), 39/1933, Lénárd Dezső és Sárközi Sándor.

következtében a Kamara a kérvényt kiadta a többi budai közjegyzőnek, és felhívta őket, hogy arra észrevételeiket és nyilatkozataikat tegyék meg és adják be.

Rónay Tibor közjegyző a felhívásra adott írásbeli nyilatkozatában azt adta elő, hogy a Kamara annak idején a budapesti III. kerületben történt második közjegyzői állás szervezése ellen felszólalt, és ezt, valamint azt a körülményt, hogy az említett kerület két közjegyzőséget nem bír el, a folyamodó két közjegyző jól tudta, és ennek dacára pályáztak az állásra. Így állítása szerint nem volt joguk ahhoz, hogy kartársaik rovására a hagyatéki ügyek új beosztását követeljék. A közjegyzők kimutatásait pedig tévesnek titulálta, amely szerint az a felettes hatóságok félrevezetésére szolgált. Mindezekre tekintettel az eljárásuk a közjegyzői tisztességgel nem volt összeegyeztethető, ezért kérte velük szemben az iratoknak a fegyelmi bírósághoz való áttételét, azonban ezt a Kamara ellenezte.

Az Igazságügyminiszter felhívta a Kamarát azzal, hogy Rónay Tibor panaszában a törvényszerű eljárást folytassa le, így az iratokat a fegyelmi bírósághoz tették át. Azonban az ügyészség vádindítványa szerint, ha bizonyítható is lett volna, hogy a panaszlottak által felhasznált statisztikai adatok nem fedik mindenben a valóságot, mivel nem volt arra bizonyíték, hogy a kifogásolandó téves adatokat, kimutatásokat a hatóságok félrevezetése céljából használták a közjegyzők, ezáltal rosszhiszeműség a részükről nem volt megállapítható. Az ügyészség a fegyelmi eljárás mellőzését indítványozta.

A következő tárgyalandó ügyben Morvay Zsigmond újpesti királyi közjegyző ellen 1934-ben a királyi ügyészség háromrendbeli indítványa értelmében három fegyelmi vétség miatt emelt vádat.²³

Az első fegyelmi vád alapja az volt, hogy L. Julianna debreceni lakos 1932 februárjában megbízta őt, hogy készítsen egy adásvételi szerződést arról, miszerint D. János és nejétől megvesz egy debreceni ingatlan fele részét. Ezt a szerződést Morvay el is készítette, azonban a telekkönyvi hivatalba késedelmesen, csak március végén adta be. Ezen késedelem folytán vált annak az okozójává, hogy közben az ingatlant az eladó régi hitelezője megterheltette. A telekkönyvi hatóság pedig a panaszos tulajdonjog átírási kérvényét elutasította, mert nem tűnt ki a szerződésből világosan, hogy a szóbanforgó ingatlan mely részét vette meg L. Julianna, ezért ezt egy újabb okiratban kellett tisztázni. Mivel a közjegyző a Kamara felhívásának nem tett eleget, igazoló jelentést nem adott, L. Julianna által indított per eredményét meghagyás ellenére sem jelentette be a Kamarának, a kir. ügyészség vádat emelt ezen cselekménye kapcsán.

A második fegyelmi vád azon alapult, hogy 1932-ben W. Károly vevő, rákospalotai lakos megvette K. Jakabné eladótól Újpesten, egy Andrásy úton lévő házat azzal,

²³ BFL. VII. 2. b. 36. kisdoboz (1934), 36/1934, Morvay Zsigmond.

hogy vevőként 1932. július 1-én lép majd birtokba, az erre vonatkozó szerződést a nevezett közjegyző készítette. Az ingatlant a vevő tehermentesen vette meg tízezer pengőért, amelyből kétszáz pengőt felvett, kilencezernyolcszáz pengőt pedig Morvay közjegyzői letétbe vett azzal a megbízással, hogy abból majd ő a be- és be nem kebelezett magán és közterhek rendezésével az ingatlant tehermentesítse, majd ezután saját díjait és költségeit vonja le, a fennmaradó különbözetet pedig számolja el és adja ki K. Jakabnénak. A közjegyző azonban ahelyett, hogy megbízásának eleget tett volna, csak a magánterheket rendezte, ellenben a köztartozásokat nem fizette ki, hanem a megbízó tudta és beleegyezése nélkül részletfizetési kedvezményt kért, ami által a késedelmi kamatokat ok nélkül kezdte el szaporítani, és a zálogjogokat késedelmesen töröltetni. A különbözetről pedig nem számolt el, így K. Jakabnénak perelnie kellett, ami folytán az újpesti kir. járásbíróság 1017 pengő tőke és járulék megfizetésére kötelezte a közjegyzőt, amiből 380 pengőt ugyancsak nem fizetett meg.

A harmadik tényállás szerint 1934 májusában néhai M. Ignácné hagyatékát csupán középiskolai képzettséggel bíró irodai segédjével tárgyalta le a közjegyző, holott a segédet közhitelesség nem illette volna meg az 1874. évi XXXV. tc. 17. §-a alapján,²⁴ ezért őt a jogszabályok szerint közjegyzői segéd nem helyettesítheti.

Tekintettel arra, hogy a vádlott kir. közjegyző panaszolt cselekményei a háromrendbeli vádindítványban foglalt fegyelmi vétség tényállását mindenben kimerítette, ezért a fegyelmi bíróság az összes vádbeli cselekményben vétkesnek mondta ki Morvay Zsigmondot, és őt az 1886. évi VII. tc. 42. §-ának 1. és 2. pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt háromszáz pengő pénzbírságra ítélte.

Az utolsó tárgyalandó közjegyzővel szemben indult ügy Teőke Béla hatvani közjegyző ügye.²⁵ A felügyeleti vizsgálat adataiból a következő tényállás volt megállapítható: több esetben közjegyzői díj helyett természetbeni juttatást kért az ügyfelektől. Például 1946 nyarán Hatvanban a nevezett közjegyző egy földműves szövetkezeti igazgatótól közjegyzői díj címén 10 kg lisztet kért, de miután azt a választ kapta, hogy a földművesnek nincs lisztje, azt válaszolta: „jó lesz kukoricácska vagy krumplicska is”.²⁶

Egy másik esetben pedig 1947 szeptemberében Kozsa Józsefnél,²⁷ a kommunista párt hatvani titkáránál panaszkodtak az úgynevezett „Gorabecz testvérek”, mert

²⁴ 1874. évi XXXV. tc. 17. §. szerint a közjegyző saját felügyelete alatt és felelőssége mellett segédeket használhat.

²⁵ BFL. VII. 2.b. 44. kisdoboz (1948), 10/1948, dr. Teőke Béla.

²⁶ Uo.

²⁷ Kozsa Józsefről lásd Nagy Nándor: Hatvan várossá nyilvánítása 1945-ben, in Petercsák Tivadar – Veres Gábor (szerk.): *Agria - Az egri Dobó István Vármúzeum évkönyve 41*, Eger, Heves Megyei Múzeumi Szervezet – Dobó István Vármúzeum, 2005, 263, 266, 269.

az ő hagyatéki ügyükben, ugyan ők készpénzzel akartak fizetni, de a terhelt közjegyző készpénz helyett fejenként 70 kg nullás lisztet követelt tőlük, a pénzt pedig nem fogadta el.

Továbbá 1946 júniusában a közjegyző egy hagyatéki ügyben 40 kg lisztet kért tárgyalási költség és díj címén, azonban mivel az örökösnek nem volt lisztje, a hagyatéki ügy befejezésekor már díjait készpénzben számította fel, illetve 1947 februárjában három volt hatvani lakos hagyatéki tárgyalásakor a közjegyzőt megillető 471 forint tárgyalási díj helyett pedig 671 forintot számított fel.

E magatartásával a közjegyző megvalósította a fegyelmi vétséget azonban az Igazságügyminiszter rendelete alapján olyan közjegyző fegyelmi ügyében, akinek működése megszűnt, mert nem vették át az állami szolgálatba, a fegyelmi eljárást meg kellett szüntetni.²⁸

A bírósági végrehajtók fegyelmi ügyei

Bisitz Mihály központi királyi járásbírósági végrehajtó fegyelmi ügyében²⁹ az ügyészség indítványa szerint 1934-ben egy budapesti lakos azért tett fegyelmi panaszt ellene, mert K. V. László végrehajtást szenvedő ellen megkísérelt foglalási eljárás során őt a végrehajtást szenvedő erőszakos támadó fellépésével szemben nem védte meg, és annak sértő kifejezéseit sem vette jegyzőkönyvbe, a karhatalom kirendelése iránt pedig azonnal nem intézkedett.

Az ügyészség végül a fegyelmi eljárás mellőzését indítványozta, mert a végrehajtó nem volt jogosítva és kötelezve arra, hogy a felek személyes sérelmeit orvosolja, és jogszabály sem írta elő, hogy ezen sérelmeket jegyzőkönyvbe kellene vennie. A karhatalom kirendelése iránti intézkedést pedig tanúvallomás támasztotta alá, miszerint az ez iránti megkeresést nem tagadta meg, csupán tájékoztatta a panaszost, hogy azonnal nem intézkedhet, mert azt írásban kellene kérnie. Tekintettel, hogy fegyelmi eljárás megindítására nem volt alap, az ügyészség az eljárás mellőzését indítványozta.

Még ugyanebben az évben két bírósági végrehajtó ellen is indult fegyelmi eljárás botrányos magaviselet fegyelmi vétségének megalapozására, azonban a Törvényszék határozata alapján Engler Kálmánnal szemben a fegyelmi eljárás megszüntetésére, Makk Ivánnal szemben az időközben állásának elvesztésére ítéltelése miatt szintén a fegyelmi eljárás megszüntetésére került sor.³⁰

²⁸ Pályájának egy részletéről tesz említést tanulmányában Rokolya Gábor: Leszámolás a polgári közjegyzőkkel (1945–1956), *Forum: Acta Juridica et Politica*, 7. évf., 2017/1, 85–86.

²⁹ BFL. VII. 2.b. 35. kisdoboz (1934), 1/1934, Bisitz Mihály.

³⁰ BFL. VII. 2.b. 36. kisdoboz (1934), 55/1934, Engler Kálmán és Makk Iván.

A tényállás szerint Makk Iván panasza folytán indult fegyelmi eljárás Engler Kálmán ellen, mert az ügykörébe tartozó végrehajtási iratokat önkényesen magához vette, és két árverés kitűzéséért megállapított díjait pedig felvette helyette. Engler Kálmán panaszára Makk Iván ellen viszont azért indult el fegyelmi eljárás, mert állítása szerint egy délután ittas állapotban Engler Kálmán lakásába behatolt, ott feleségére minden ok nélkül kezet emelt, majd egy távbeszélőt összetört. Egy másik alkalommal pedig az őt elítélő győri királyi Törvényszék bírait „hazátlan bitangoknak” nevezte.

A tanúvallomások és írásbeli nyilatkozatok alapján azonban egyik cselekmény sem volt megállapítható, ezért az ügyészség Engler Kálmánnal szemben a fegyelmi eljárás megszüntetését és csekélyebb rendetlenség³¹ jelenségének lehetőségével a Törvényszék elnökéhez történő áttételt indítványozta. A fegyelmi bíróság végül csekélyebb rendetlenséget sem látott fennforogni az ügyben, ezért az ügyészség indítványával ellentétben az iratok áttételét is mellőzte.

Az utolsó fegyelmi ügy terheltje Lengyel Aurél központi járásbíróági végrehajtó volt,³² aki ellen 1938-ban azért indult fegyelmi eljárás, mert felesége javára a budapesti királyi Ítéltáblának kelt jogerős ítéletével megítélt havi 60 pengős ideiglenes nőtartásdíj megfizetése iránti kötelezettségének nem tett eleget. Tudta, hogy lefoglalható vagyona nincs, és a szegényjogos ügyekben az irodaátalányból részére járó díjnak felesége által való lefoglalása az ügyek számának ismerete nélkül lehetetlen, bár erre anyagi helyzete módot nyújtott volna, de a jogerős bíróági határozatnak nem tett eleget, és tűrte, hogy ellene végrehajtásokat vezessenek. Feleségét ezzel olyan helyzetbe hozta, hogy a megítélt tartásdíj követeléséhez nem tudott hozzájutni. Ezzel a magatartásával és eljárásával a végrehajtói állásának tekintélyét szándékosan súlyosan megsértette és veszélyeztette, ezért a Törvényszék vétkesnek mondta ki őt az 1936. évi III. tc. 5. §-ának 2. pontja szerint, és huszonöt pengő pénzbírságra ítélte. A királyi Ítéltábla mint másodfokú fegyelmi bíróság azonban az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és a nevezett végrehajtót felmentette a vád és annak következményei alól.

ÖSSZEGZÉS

Összegzésként megállapítható, hogy a korabeli fegyelmi bíráskodás középpontjában a közjegyzők esetében az 1886. évi VII. tc., a bírósági végrehajtók ügyeiben

³¹ Csekélyebb fokú rendetlenségek esetén felügyeleti eljárás keretében az általános bírói ügyviteli szabályzat, vagyis a 4291/1891. I.M.E. rendelet 86. § 1–13. pontja alapján lehetett felügyeleti intézkedéseket tenni. Marschalkó János: *A bírósági ügyvitel szabályai. Az új büntető ügyvitel szabályaival kiegészített második kiadás*, Budapest, 1900, 66–69.

³² BFL. VII. 2.b. 38. kisdoboz (1938), 10/1938, Lengyel Aurél.

azonban amíg az 1936-ot megelőző időszakban az 1871. évi VIII. tc., majd azt követően egészen 1950-ig az 1936. évi III. tc. állt.

A fegyelmi eljárások legnagyobb terjedelmét közjegyzőkkel szemben a tekintély-sértések, a bírósági végrehajtókkal szemben a hivatali kötelességszegések tették ki. A közjegyzőkkel szemben kiszabható legsúlyosabb fegyelmi büntetésre, az elmozdításra az adott időszakban nem került sor. Ami a bírósági végrehajtókat illeti, az 1936-ot megelőzően a fegyelmi eljárások eredményére a mellőzés vált leginkább jellemzővé. Azonban a Törvényszék az alkalmazott fegyelmi büntetések közül pénzbírságot szabott ki a legtöbb esetben mind a két jogász hivatásrendet illetően.

A fegyelmi ügyek feltárása során azonban figyelemre vehetjük a második világháború előtti és utáni időszak társadalmi légkörre való hatását és mind a végrehajtói, mind a közjegyzői eljárások menetének befolyásolását.

A legmarkánsabban érzékelhető átalakulás az adott időszakban a fegyelmi eljárások menetének változása volt, ugyanis az 1950-es évekhez közeledve a fegyelmi iratok sokszor hiányosan és rendszertelenül álltak rendelkezésre, ami a fegyelmi ügyek számában is észrevehető volt a korabeli lajstromkönyv hiteles adatai alapján.

IRODALOMJEGYZÉK

Levéltári források

BFL. VII.2.b. 34. kisdoboz
BFL. VII.2.b. 35. kisdoboz
BFL. VII.2.b. 36. kisdoboz
BFL. VII.2.b. 38. kisdoboz
BFL. VII.2.b. 44. kisdoboz
BFL. VII.2.b. 46. kisdoboz

Szakirodalom

BELIZNAI Kinga: A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben, *Jogtörténeti Szemle*, 21. évf., 2019/2, 19–29.
BELIZNAI Kinga: A bírák és a bírósági tisztviselők felelősségének szabályozása (1936), *Kúriai Döntések Bírósági Határozatok*, 70. évf., 2022/2, 301–311.
BERZSENYI László: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvénycikkek mai érvényükben*, Keszthely, Mérei Nyomda, 1930.

- HOMOKI-NAGY Mária: A magyar királyi közjegyzőség a polgári korban, in Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon: a 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*, Budapest, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 2008, 74–86.
- MARSCHALKÓ János: *A bírósági ügyvitel szabályai. Az új büntető ügyvitel szabályaival kiegészített második kiadás*, Budapest, 1900.
- NAGY Nándor: Hatvan várossá nyilvánítása 1945-ben, in Petercsák Tivadar – Veres Gábor (szerk.): *Agria. Az egr Dobó István Vármúzeum évkönyve 41*, Eger, Heves Megyei Múzeumi Szervezet – Dobó István Vármúzeum, 2005, 251–278.
- ROKOLYA Gábor: Leszámolás a polgári közjegyzőkkel (1945–1956), *Forum: Acta Juridica et Politica*, 7. évf., 2017/1, 83–97.
- ROKOLYA Gábor: Közjegyzőség, in Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, Budapest, PPKE JÁK, 2018, 1–21. <https://real.mtak.hu/122382/1/kozjegyzoseg.pdf>
- SALLAI Balázs: A fegyelmi ügyek forrásértéke egyes hivatástörténeti kutatásokban, különös tekintettel a bürokráciatörténetre, *Jog–Állam–Politika*, 15. évf., 2023/4, 189–211.
- SARUSI KISS Béla (szerk.): *„Tradíció és megújulás”: a Budapesti Királyi Ítéltábla története 1891–1950*, Budapest, Fővárosi Ítéltábla, 2020.
- SCHLACHTA Boglárka Lilla: A bírák fegyelmi ügyei (1890–1938), in Stipta István (szerk.): *Károli Kiválóságok. A 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencia díjnyertes dolgozatai*, Budapest, KRE, 2022, 273–285.
- SCHLACHTA Boglárka Lilla: Fejezetek a bírói hivatás történetéből, különös tekintettel a bírák fegyelmi ügyeire (1890–1938), in Molnár Dániel – Molnár Dóra – Nagy Adrián Szilárd (szerk.): *Tavaszi Szél 2022/ Spring Wind 2022 Tanulmánykötet I*, Budapest, DOSZ, 2022, 111–121.
- SCHLACHTA Boglárka Lilla: Szemelvények a Budapesti Királyi Ítéltábla fegyelmi ügyeiből (1938–1944), *Jogtörténeti Szemle*, 20. évf., 2022/3, 46–52.
- SCHLACHTA, Boglárka Lilla – KALAUZ, Boróka Petra: Disciplinary Liability Arising from the Breach of Procedural Rules in Litigation and Non-litigation Proceedings in the Light of the Cases of Judges and Bailiffs, Based on the Practice of the Royal Court of Appeal and Royal Tribunal of Budapest (1936–1944), in Nochta, Tibor (ed.): *Central European civil law studies 2024*, Oradea, Partium, 2024, 229–242.
- STIPTA István: A jogtörténet-tudomány kialakulása és helyzete Magyarországon, in Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG–ORAC, 2015, 382–418.
- ZALÁN Kornél: *A kir. ítélőbírának és a kir. ügyészség tagjainak fegyelmi felelősségéről, áthelyezéséről és nyugdíjazásáról szóló 1936. III. törvénycikk magyarázata*, Budapest, Franklin Társulat, 1936.